

ІНСТРУМЕНТ «МІСТО НУЛЬ ВІДХОДІВ» В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Павлюк С.І., канд. екон. наук, доцентка
Миколаївський національний аграрний університет
<https://orcid.org/0000-0001-9093-5237>

Анотація. У даній роботі розглянуто необхідність управління відходами взагалі, та зокрема на рівні територіальних громад. Відмічено, що ієрархія управління відходами включає: запобігання їх утворенню; підготовка до повторного використання; рециклінг; відновлення та видалення. Акцентовано, що реалізація даних процесів повинна охоплювати всі рівні – від національного та місцевого до кожного окремого домогосподарства. Для територіальних громад, які прагнуть створити ефективну систему управління відходами доцільно ознайомитися із програмою «Місто нуль відходів».

Ключові слова: територіальна громада, відходи, управління, економіка замкнутого циклу

Нині суспільство та сучасний світ стикаються з численними викликами, серед яких – все зростаючі обсяги відходів, що є суттєвою загрозою для довкілля, здоров'я людини та сталого розвитку в цілому. В епоху усвідомлення глобальних взаємозв'язків, питання управління відходами набуває особливої актуальності, тісно переплітаючись з досягненням амбітних Цілей Глобального сталого розвитку до 2030 року, а саме: Ціль 11 «Сталий розвиток міст і громад» (спрямовано на вдосконалення підходів до містобудування, управління та розвитку міст і громад, з огляду на принципи інклюзивності, безпечності й сталості, а також запобігання можливим ризикам погіршення якості життя населення) та Ціль 12 «Відповідальне споживання та виробництво» (розраховано на скорочення удвічі обсягів харчових відходів на душу населення, на рівні роздрібної торгівлі та споживання, й створення ефективнішого виробництва та ланцюгів постачання) [1, 2].

Проблема відходів у територіальних громадах України є однією з найгостріших екологічних та соціально-економічних проблем, яка охоплює цілий спектр невирішених питань (рис.1). Так, за даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, «ситуація з переробкою твердих побутових відходів в країні є критично низькою: на тлі світового показника у понад 60%, в Україні переробляється лише 5,6% сміття, ще 1,4% спалюється, а переважна більшість (93%) – потрапляє на полігони та сміттєзвалища. До початку війни в Україні вже було накопичено 15,6 мільярда тонн промислових і побутових відходів, а сміттєзвалища та полігони займали понад 9 тисяч гектарів. Із початком повномасштабної російської агресії до цього обсягу додалися ще й відходи від руйнувань, кількість яких продовжує зростати щодня» [4].

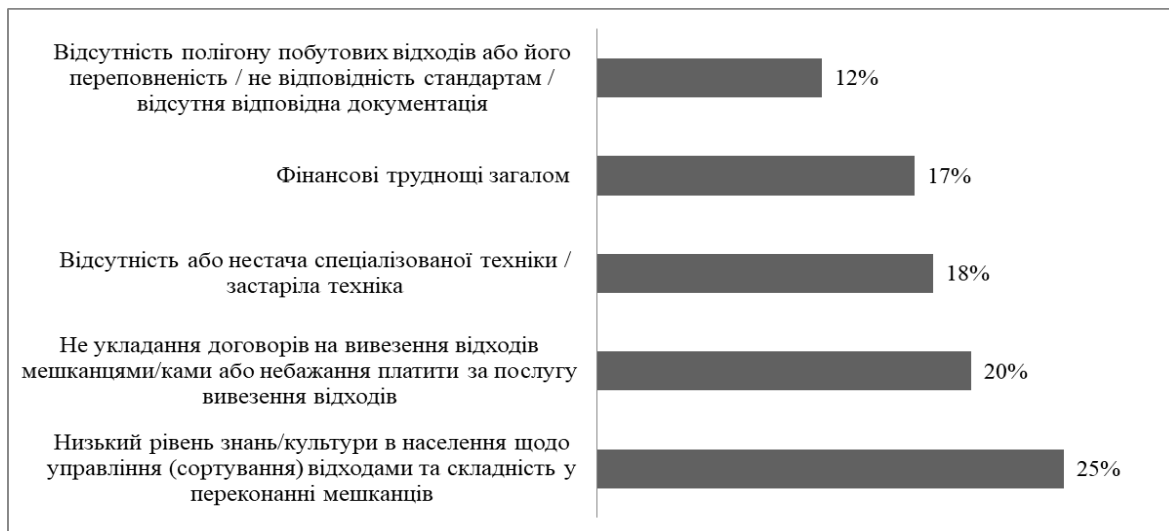

Рисунок 1 – Основні труднощі у сфері управління відходами в територіальних громадах

Джерело: побудовано за матеріалами [3]

Місто «нуль відходів» – це населений пункт, який прагне до мінімізації обсягу відходів завдяки свідомому та ефективному використанню ресурсів, а не до їх повного уникнення. Відповідно, ключовими принципами такого міста є: запобігання утворенню відходів, повторне використання матеріалів, раціональне споживання та підтримка циркулярної економіки.

Для муніципалітетів, які прагнуть офіційного визнання у цій сфері, існує програма «Міста нуль відходів» (Zero Waste Cities) від «Zero Waste Europe». Ця ініціатива допомагає містам та громадам перейти до нульових відходів, надаючи європейську платформу знань, програми наставництва й систему сертифікації. Метою даної програми є якнайшвидший перехід до «нуля відходів» на міському рівні, особливо серед малих та середніх муніципалітетів, шляхом впровадження відповідного законодавства Європейського Союзу та стратегій «нуль відходів», орієнтованих на залучення громадян, що має призвести до значного скорочення утворення відходів та підвищення ефективності роздільного збору й переробки [5].

Відповідно до Закону України «Про управління відходами» ієрархія управління відходами включає: запобігання утворенню відходів; підготовка відходів до повторного використання; рециклінг; відновлення відходів (у тому числі виробництва енергії); видалення відходів [6]. При цьому мається на увазі першочергово запобігти появі відходів, а для вже існуючих – знайти найбільш ефективні способи повторного використання або переробки.

Наприклад, з метою запобігання утворенню відходів слід заохочувати екологічно відповідальне виробництво та споживання, впроваджувати екодизайн товарів, скорочувати кількість відходів, які не підлягають економічно вигідній переробці чи відновленню, а також проводити інформаційні кампанії серед власників відходів. З метою відновлення відходів доцільно проводити збір одягу та взуття, ремонт, реюз чи апсайклінг відходів, а також, у рамках розширеної відповідальності виробника, редизайн пакування продукції та запровадження

системи заставної тари для багаторазового використання (наприклад, скляних та в деяких випадках пластикових пляшок).

Крім того, слід зазначити, що для ефективного впровадження нової системи запобігання утворенню відходів та їхнього належного управління, ієрархічний підхід має бути застосований на всіх рівнях – від національного та місцевого до кожного окремого домогосподарства. Побудова нової системи керування відходами, що відповідає принципам та філософії циркулярної економіки (економіки замкнутого циклу), є спільною відповідальністю кожного.

Узагальнюючи викладене, відмітимо, що ефективне управління відходами перестає бути локальною проблемою окремих територіальних громад, та постає як фундаментальна необхідність для досягнення цілей сталого розвитку, від збереження природних ресурсів й боротьби зі зміною клімату до забезпечення здорового способу життя та сталого розвитку міст і громад.

Список використаних джерел

1. Дія. Бізнес. URL : https://business.diia.gov.ua/entrepreneur-handbook/item/cil_11_staliy_rozvitok_mist_i_gromad.
2. Дія. Бізнес. URL : https://business.diia.gov.ua/entrepreneur-handbook/item/cil_12_vidpovidalne_spozhyvannya_ta_virobnictvo.
3. Результати опитування про стан управління відходами в територіальних громадах України. URL : <https://zerowaste.org.ua/2024/05/23/stan-upravlinnya-vidhodamy-v-terytorialnyh-gromadah-ukrayiny/>
4. Інтерв'ю Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України Руслана Стрільця виданню Delo.ua. (2024). URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/interviu-ministra-zakhystu-dovkillia-ta-prirodnykh-resursiv-ukrainy-ruslana-striltsia-vydanniu-deloua>
5. Що таке місто нуль відходів? City.zerowaste.org.ua. URL : <https://city.zerowaste.org.ua/wiki/>
6. Про управління відходами : Закон України від 20 червня 2022 року № 2320-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>

Abstract. This paper examines the necessity of waste management in general, and specifically at the level of territorial communities. It is noted that the waste management hierarchy includes: waste prevention; preparing for re-use; recycling; recovery; and disposal. It is emphasized that the implementation of these processes should cover all levels – from national and local to each individual household. For territorial communities striving to create an effective waste management system, it is advisable to familiarize themselves with the «Zero Waste City» program.

Keywords: territorial community, waste, management, circular economy.